

**СТАН СФОРМОВАНОСТІ ДОСВІДУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
ДО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ І МУЗИКИ
(НА МАТЕРІАЛІ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)**

В статтє освещаются основные результаты констатирующего исследования: дается количественный и качественный анализ состояния сформированности у будущих учителей начальных классов и музыки опыта ценностного отношения к музыкальному искусству как важной составляющей их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *опыт ценностного отношения к музыкальному искусству, критерии диагностики и уровни сформированности опыта.*

Однією із проблем музичної педагогіки є формування у майбутніх учителів досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва, який, будучи важливою якістю особистості, визначає її підготовленість до сприймання й пізнання музичних цінностей. Актуальність цієї проблеми зумовлюється її значущістю для теорії та практики фахової підготовки студентів, зокрема, учителів початкових класів і музики.

Різноманітні аспекти проблеми формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва знайшли свої висвітлення у працях багатьох педагогів-музикантів. Зокрема, важливими є дослідження, присвячені формуванню досвіду музичного сприймання (Б.Асаф'єв, О.Рудницька, О.Ростовський та інші); проблемам фахової підготовки вчителя музики (О.Апраксина, Л.Арчажникова, Д.Кабалевський, А.Козир, М.Михаськова, В.Орлов, О.Отіч, Г.Падалка, О.Щолокова, В.Яконюк та інші); особливостям музичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у вищих педагогічних закладах (С.Барановська, В.Мішеченко, Л.Кожевнікова, О.Рябініна, О.Хижна та інші). Цінними є також розвідки психологів щодо ролі досвіду у структурі особистості (Б.Анан'єв, К.Платонов, К.Роджерс, С.Рубінштейн та інші); його активізації та застосування у навчально-виховному процесі (Дж.Дьюї, Н.Вербицька, В.Сериков та інші).

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, багато важливих питань щодо формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва поки що висвітлені недостатньо. Зокрема, потребують розгляду питання діагностики цієї важливої якості.

Завдання даної статті полягає у *аналізі результатів констатувального дослідження стану сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у студентів.*

Констатувальне дослідження здійснювалось на базі Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, Ніжинського державного університету імені М.Гоголя та охоплювало 68 студентів випускних курсів цих навчальних закладів. Завдання експерименту полягало у діагностиці загального стану сформованості у студентів досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва та частковій апробації розробленої методики діагностування означеної якості.

Складність діагностики сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва полягала в необхідності визначення особистісного ставлення до музики, міри засвоєння музично-теоретичних знань та оволодіння способами ціннісної взаємодії з музикою. Діагностика означеної якості ускладнювалася також її динамічним характером; зумовленістю специфікою мислення та іншими індивідуальними особливостями студентів.

Виходячи з того, що поки що відсутня універсальна методика діагностики стану сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва, в ході експерименту

використовувалися як адаптовані методики, вже апробовані іншими вченими, так і спеціально розроблені нами відповідно до завдань дослідження. Зокрема, комплексно використовувались методи усного та письмового опитування, анкетування, бесіди; спостереження за поведінкою студентів під час виконання самостійних завдань; методи експертних оцінок, експеримент тощо.

Діагностика сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва здійснювалася за когнітивним, емоційно-смісловим, діяльнісно-творчим, рефлексивно-оцінним критеріями, що пов'язувалися із системою показників, через які найповніше виявляються властивості досліджуваного явища.

Для визначення ступеня музично-теоретичної обізнаності студентів у царині музичного мистецтва частково використовувалась методика, яка була застосована у дослідженнях Ю.Ростовської та М.Михаськової, адаптована до предмету нашого дослідження. Виходячи із специфіки досліджуваного явища, завдання спрямовувались на виявлення розуміння учасниками ціннісної природи музичного мистецтва, усвідомлення його багатофункціональності; особливостей ціннісного ставлення до нього; специфіки художніх цінностей, втілених у музичних творах тощо.

Встановлено, що значну частину студентів (47 %) можна віднести до низького рівня, що виявляється у неглибоких та безсистемних знаннях, стереотипності оцінних суджень, нерозвиненості образної уяви, недостатньому самостійному мисленні, обмеженому словниковому запасі. У студентів, віднесених до низького рівня помітний значний розрив між показниками системності знань (51 %) та розуміння практичної значущості знань (41 %); між показниками ґрунтовності знань (46 %) та аргументованістю оцінних суджень (50 %). Водночас показники середнього та високого рівнів більш-менш однорідні.

Стан сформованості емоційно-сміслового ставлення до музичного мистецтва визначався шляхом виявлення захопленості музичним мистецтвом, спрямованості ціннісних орієнтацій у царині музичного мистецтва, здатності до розуміння його об'єктивної значущості, усвідомлення суб'єктивної значущості оволодіння досвідом ціннісного ставлення до музичного мистецтва. Для цього застосовувались такі методи і методики: методика незакінчених речень, методи ранжування, а також частково використовувалась методика визначення художніх потреб В.Ованесова, адаптована до предмету нашого дослідження. Встановлено, що переважну більшість студентів (49 %) можна віднести до середнього рівня. Проте показники усіх рівнів виявилися неоднорідними. Так, у студентів, яких було віднесено до середнього рівня, спостерігається розрив між рівнем захопленості музичним мистецтвом (57 %) та усвідомлення об'єктивної значущості музичного мистецтва (43 %). Ще більший розрив спостерігається у студентів, віднесених до низького рівня, але у зворотному напрямку: рівень усвідомлення об'єктивної значущості музичного мистецтва переважає захопленість музичним мистецтвом на 29 %. Значною є кількість студентів, які недостатньо усвідомлюють суб'єктивну значущість оволодіння досвідом ціннісного ставлення до музичного мистецтва (45 %). Показники студентів, віднесених до високого рівня також є неоднорідними. Зокрема найвищим є рівень захопленості музичним мистецтвом (24 %), а найнижчим – усвідомлення суб'єктивної значущості оволодінням досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва (8 %). Виявилось, що студенти надають перевагу розважальній, компенсаторській та терапевтичній функціям музики, у той час її пізнавальне значення здебільшого залишалось поза увагою учасників. Серед улюблених творів 44 % студентів обрали твори "легкої" музики, що вплинуло на загальний стан сформованості емоційно-сміслового ставлення до музичного мистецтва.

Визначення міри розвиненості здатності до практичного втілення досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва передбачало виявлення міри оволодіння уміннями музичного сприймання, самостійності та творчої ініціативності, художньо-пізнавальної активності. Для цього застосовувались метод звукової анкети, прийоми

перенесення студентів в уявну ситуацію. Встановлено, що учасники експерименту відчувають труднощі у виявленні самостійності та творчої ініціативи, про що свідчить значна кількість студентів, віднесених до низького рівня (42 %) та незначна кількість студентів, віднесених до високого рівня (9 %).

Найскладнішим для більшості студентів, віднесених до низького рівня (32 %), виявилось розкривати інтонаційні зв'язки твору та стежити за розвитком основних інтонацій (48 %), розрізняти на слух національно-стильові особливості музики (41 %), виявляти змістовність функціонування тих виразних засобів, які використані у творі (47 %), що свідчить про незначний слухацький досвід студентів та непідготовленість до сприймання "серйозної" музики.

Встановлення рівня розвиненості рефлексивних умінь включало виявлення здатності до самоаналізу музичних вражень, повноти та адекватності самооцінки, критичної оцінки власного досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва. Більшість студентів віднесені до середнього рівня (52 %), що характеризується задовільним вираженням усіх показників. Великою залишається кількість студентів, віднесених до низького рівня, показники якого знаходяться у межах від 37 % до 41 %. Водночас, незначною є кількість учасників, віднесених до високого рівня (9 %).

За емпіричними даними, отриманими у ході констатувального експерименту, встановлено стан сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва.

До високого рівня сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва ми віднесли (13 %) учасників експерименту. Найбільшу групу склали студенти, віднесені до середнього рівня (49 %) сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва. До низького рівня ми віднесли 39 % студентів.

Відзначимо, що у даних, отриманих у ході дослідження, є певні суперечності, пов'язані зі складною структурою критеріїв та їх показників; неоднозначними відповідями учасників; проведенням констатувального дослідження на різних факультетах (музично-педагогічному та факультеті початкового навчання). Однак порівняння даних дозволило виявити одноккову тенденцію, яка знайшла відображення у даних зведеної таблиці (див. табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва (у%)

Критерії	Рівні	Високий	Середній	Низький
Ступінь теоретичної обізнаності		9	44	47
Стан сформованості емоційного ставлення до музичних явищ		14	49	37
Міра розвиненості здатності до практичного втілення досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва		17	51	32
Рівень розвиненості рефлексивних умінь		11	52	37
<i>Середнє значення, %</i>		13	49	38

Проведене констатувальне дослідження дало підстави для висновку щодо недостатньої сформованості досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у майбутніх вчителів початкових класів і музики. Це свідчить про незначну увагу викладачів до формування означеної якості, відсутність методики керування процесом формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва, а також визначає завдання і зміст подальшої дослідно-експериментальної роботи.